

15.8.2002

2610/4/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

VARUSMIEHEN TOIMEENTULOTUKI

1

KANTELU

A arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle 21.11.2000 osoittamassaan kantelukirjoituksessa sekä lisäkirjoituksissaan 13.12.2000, 13.12.2001 ja 22.2.2002 --- sosiaaliviranomaisten menettelyä hänen sekä hänen asevelvollisuutta suorittamassa olleen poikansa B:n toimeentulotukea koskevassa asiassa. A pyytää oikeusasiamiestä selvittämään yleisemminkin, onko varusmiesten toimeentulo riittävästi turvattu.

A:n mielestä sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema opas toimeentulotuesta ohjaa sosiaaliviranomaisia kielteisen toimeentulotukipäätöksen tekemiseen asevelvollisten osalta, kun siinä todetaan, että lääninoikeuden päätösten mukaan varusmiehillä ei ole katsottu olevan oikeutta toimeentulotukeen. Oppaassa on A:n mielestä selostettu asevelvollisuuslain 50 b pykälää puutteellisesti ja tarkoitushakuisesti. Opas on A:n mielestä ristiriidassa pääesikunnan julkaiseman varusmiehen sosiaalioppaan ja varusmieheksi 2000 -oppaan kanssa. Niissä nimittäin neuvotaan varusmiehiä hakemaan toimeentulotukea, jos omat tulot ja varat eivät riitä toimeentuloon. A:n mukaan tuen hakijat eivät saa riittävästi tietoa toimeentulotukilaista ja sen soveltamisesta.

A arvostelee vielä Kansaneläkelaitoksen asumistukipäätöstä, jossa hänen katsottiin kuuluvan samaan ruokakuntaan täysi-ikäisen poikansa kanssa.

2

SELVITYS

--- sosiaalilautakunta toimitti pyynnöstäni selvityksen ja antoi 25.5.2001 lausunnon.

A antoi 30.11.2001 lausunnon ja selvitysten johdosta vastineen.

Vaasan hallinto-oikeudesta on hankittu B:n toimeentulotukea koskeva hallinto-oikeuden päätös 26.2.2002.

3

RATKAISU

3.1

A:n toimeentulotuki

A haki toimeentulotukea matkakustannuksiin Niinisaloon asevelvollisen poikansa B:n sotilasvalatilaisuuteen 18.8.2000.

A:lle myönnettiin toimeentulotukea 500 markkaa sellaisen toimeentulotukilaskelman mukaisesti, jossa hänen ja hänen alaikäisen poikansa tulojen ja menojen lisäksi otettiin huomioon täysi-ikäisen B:n päivärahatulot 570 mk ja menot 902 markkaa kuukaudessa. Heinä-elokuun 2000 laskelma osoitti 500 markan vajetta. Myöhemmin A:lle lähetettiin heinä-elokuuta koskeva korjattu laskelma, jossa ei ollut B:n menoja eikä tuloja. Tämä laskelma osoitti 282 markan ylijäämää kuukaudessa.

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997, jäljempänä toimeentulotukilaki) mukaan toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon henkilön ja perheen toimeentulotukeen oikeuttavat menot sekä henkilön ja perheenjäsenten käytävissä olevat tulot ja varat. Toimeentulotukilain 3 §:n mukaan perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta ja ottolasta, aviopuolisoita sekä miestä ja naista, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Toimeentulotukea määrättäessä vanhemman perheeseen voi siis kuulua vain hänen alaikäinen lapsensa. Toimeentulotukilaskelma, jossa A:n tulojen ja menojen lisäksi oli otettu huomioon hänen täysi-ikäisen poikansa B:n tulot ja menot, ei siten ollut toimeentulotukilain mukainen.

Koska virheellisestä laskelmasta ei nähdäkseeni kuitenkaan kantelussa tarkoitettuna ajankohtana heinä-elokuussa 2000 aiheutunut A:lle toimeentulotuen menetystä, ei asia anna minulle aihetta muuhun kuin että kiinnitän --- sosiaalilautakunnan viranhaltijoiden huomiota vastaisen varalle siihen, että vanhempansa luona asuvan täysi-ikäisen henkilön toimeentulotuki on määrättävä erillisen laskelman mukaisesti.

3.2

B:n toimeentulotuki

B oli hakenut toimeentulotukea 2 623 markkaa kuukaudessa eli yhteensä 23 615 markkaa varusmiespalveluajalle 3.7.2000 - 31.3.2001 sekä lisäksi ehkäisevää toimeentulotukea ja sosiaalilainaa.

--- sosiaalilautakunta pysytti 25.1.2001 viranhaltijan 28.11.2000 ja 11.1.2001 tekemät päätökset, joilla B:lle myönnettiin toimeentulotukea lomapäiville 29,20 markkaa 31.12.2000 asti ja 16,07 markkaa 31.3.2001 asti sekä lisäksi matkakustannuksiin yhtä kotimatkaa varten 400 markkaa kuukaudessa. Sosiaalilautakunta pysytti myös viranhaltijan 5.12.2000 tekemän päätöksen, jossa todettiin, että B:lle ei myönnetä ehkäisevää toimeentulotukea eikä sosiaalilainaa ja että toimeentulotuki lomamatkoja varten oli laskettu yhden markan kilometrikustannuksen mukaan.

Vaasan hallinto-oikeus on 26.2.2002 tekemällään päätöksellä hylännyt B:n valituksen. Hallinto-oikeus on todennut päätöksensä perusteluissa mm., että B:llä ei ole asevelvollisuusaikanaan ollut muita kuin asevelvollisuuslain perusteella korvattuja eli toimeentulotuen lisäosalla katettavia lomamatka- tai muita kuluja enempää kuin lautakunnan ajalle 1.7.-31.12.2000 myöntämät 3 830,80 markkaa ja ajalle 1.1.-29.3.2001 myöntämät 1 553,54 markkaa. Lisäksi hallinto-oikeus on todennut, että se ei voi velvoittaa sosiaalilautakuntaa antamaan kunnan harkinnassa olevaa ehkäisevää toimeentulotukea tai sosiaalilainaa.

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta saadun tiedon mukaan B on pyytänyt valituslupaa hallinto-oikeuden päätöksestä ja asia on siten tuomioistuimessa vireillä.

Oikeusasiamies ei vakiintuneesti noudatetun käytäntönsä mukaisesti puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon voi vielä hakea muutosta, eikä oikeusasiamies myöskään voi määrätä, miten tuomioistuimen tai muun viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia. Edellä mainitusta syystä en puutu tähän tuomioistuimessa vireillä olevaan asiaan.

3.3

Oikaisuvaatimuksen käsittely sosiaalilautakunnassa

A:n mukaan varusmiesopas, varusmiehen sosiaaliopas, asevelvollisuuslaki ja sotilasavustuslaki, joihin hän oli hakemuksessaan vedonnut, eivät olleet sosiaalilautakunnan jäsenten käytettävissä kokouksessa 25.1.2001. Lautakunnan jäsenille ei A:n mukaan ollut jaettu myöskään toimeentulotukilakia. Sosiaalilautakunnan jäsenille jäi A:n mielestä liian vähän aikaa tutustua kokousasioihin, kun kutsu 25.1.2001 pidettyyn kokoukseen oli lähetetty vasta 18.1.2001 ja 21.5.2001 pidettyyn kokoukseen vasta 16.5.2001. Viimeksi mainitussa kokouksessa käsiteltiin A:n kantelua oikeusasiamiehelle.

Totean, että --- kunnan kunnanvaltuuston 14.11.1997 hyväksymän hallintosäännön mukaan kunnan toimielimen kokouskutsu lähetetään jäsenille vähintään viisi päivää ennen kokousta. Kutsu voidaan erityisestä syystä antaa kiireellisessä järjestyksessä lyhyemmälläkin kokoonkutsumisajalla.

Kokouskutsut on siis lähetetty kunnan hallintosäännön mukaisesti eikä asiassa ole tältä osin ilmennyt lainvastaista menettelyä.

Oikaisuvaatimuksen käsittely sosiaalilautakunnassa kuuluu kunnallisen itsehallinnon piiriin. Asian esittelevän viranhaltijan on kuitenkin huolehdittava siitä, että luottamushenkilöille päätöksenteon pohjaksi annetut tiedot ovat oikeat ja riittävät.

Asiassa ei ole ilmennyt perusteita epäillä B:n toimeentulotukihakemuksen käsittelyssä sosiaalilautakunnassa sellaista lainvastaista tai virheellistä menettelyä, johon oikeusasiamiehellä olisi syytä puuttua.

3.4

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeentulotukiopas

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1998 ilmestyneen toimeentulotukilain soveltajille tarkoitetun oppaan (sivulla 7) kohdassa 3.3. "Asevelvolliset ja siviilipalvelusta suorittavat" todetaan seuraavaa:

"Asevelvollisuuslain 50 b §:n mukaan palvelustaan suorittavalla asevelvollisella on oikeus maksutomaan majoitukseen, muonitukseen, vaatetukseen, terveydenhuoltoon sekä muuhun ylläpitoon. --
- Läänioikeuksien ratkaisut kyseisten henkilöiden oikeudesta toimeentulotukeen esimerkiksi viikonloppuvapaiden ym. lomien osalta ovat olleet samansisältöisiä: oikeutta toimeentulotukeen ei näissä tilanteissa ole katsottu olevan. Palveluksenaikaisiin asumiskustannuksiin kyseisillä henkilöillä on mahdollisuus erityisestä syystä saada tukea sotilasavustuslain perusteella. Lisäksi kunnilla on myös mahdollisuus myöntää päättämiensä perusteiden mukaisesti ehkäisevää toimeentulotukea."

Vuonna 2001 ilmestyneessä oppaassa (oppaita 2001:7, s. 22) todetaan asevelvollisten osalta mm. että "Oikeuskäytännössä on pääsääntöisesti katsottu, että kyseisillä henkilöillä ei ole oikeutta toimeentulotukeen esimerkiksi viikonloppuvapaiden tai lomien osalta".

Hallinto-oikeuksien oikeuskäytännön selostaminen toimeentulotukilain soveltajille tarkoitetussa oppaassa on mielestäni aiheellista. Oppaassa (vuoden 1998 opas s. 3 ja vuoden 2001 opas s. 17) on todettu, että "oikeus toimeentulotukeen on jokaisella tuen myöntämisen edellytysten täytyessä. Mitään henkilöryhmää ei siten voida jättää toimeentulotuen sovellutusalueen ulkopuolelle, vaan kunkin hakijan tuen tarve arvioidaan yksilö- ja perhekohtaisesti". Oppaassa on viitattu myös mahdolli-

suuteen myöntää varusmiehille ehkäisevää toimeentulotukea.

Edellä sanottu huomioon ottaen ministeriön ohjeistus ei näkemykseni mukaan ole ollut lainvastainen.

Totean vielä, että sosiaali- ja terveysministeriön toimivaltansa nojalla antamat ohjeet toimeentulotukilain soveltamisesta ovat suositusluonteisia. Ne eivät sido toimeentulotukilakia soveltavia kunnan viranomaisia, vaan niiden on tehtävä päätökset toimeentulotukilain ja -asetuksen ja muiden säännösten perusteella tapauskohtaisesti kunkin hakijan yksilöllisen tilanteen mukaan.

3.5

Varusmiesten toimeentulon parantamisesta

A on pyytänyt oikeusasiamiehen toimenpiteitä vielä varusmiesten palvelusaikaisen toimeentulon turvaamiseksi ja parantamiseksi.

Varusmiespalveluksessa olevalla asevelvollisella on asevelvollisuuslain 50b §:n mukaan oikeus maksuttomaan majoitukseen, muonitukseen, vaatetukseen, terveydenhuoltoon sekä muuhun ylläpitoon samoin kuin sosiaaliin etuuksiin siten kuin niistä erikseen säädetään tai määrätään. Aseellista palvelusta suorittavalle maksetaan päivärahaa, joka on porrastettu palveluajan mukaan. Päiväraha maksetaan jokaiselta palveluspäivältä mukaan lukien viikkovapaa, kuntoisuus- tai sairausloma, henkilökohtainen loma ja isyysvapaa. Palveluksenaikaisiin asumiskustannuksiin on mahdollista saada avustusta sotilasavustuslain perusteella.

Varusmiehellä on oikeus saada myös toimeentulotukea viimesijaisena etuutena samoin perustein kuin kaikilla muillakin siltä osin kuin hänen toimeentulonsa ei ole turvattu asevelvollisuuslain ja muiden säännösten perusteella.

Palvelukseensa liittyvissä oikeus- ja sosiaaliturvaa koskevissa asioissa asevelvollisella on asevelvollisuuslain 50b §:n mukaan oikeus tarvittaessa saada asiantuntevaa apua. Tältä osin totean, että lähes kaikissa joukko-osastoissa on sosiaalikirjuri, jonka tehtävänä on informoida ja auttaa varusmiehiä sosiaalisissa ja taloudellisissa asioissa.

Mitä tulee kantelussa esitettyyn pyyntöön, että oikeusasiamies ryhtyisi toimenpiteisiin varusmiesten taloudellisen aseman parantamiseksi, totean, että kysymys varusmiesten päivärahojen suuruudesta ja muusta varusmiesten sosiaalitaloudellisen aseman parantamisesta on yhteiskuntapolitiittista päätöksentekoa, johon oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa osallistua. Lainsäädännön valmistelun hoitaa asianomainen ministeriö ja lakien lopullisesta sisällöstä päättää eduskunta, jonka toimintaa oikeusasiamies ei valvo. Oikeusasiamies voi kuitenkin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara on erään kansanedustajan varusmiesten oikeutta toimeentulotukeen koskeneeseen kirjalliseen kysymykseen (809/2001 vp) 9.7.2001 antamassaan vastauksessa todennut, että toimeentulotuella ei pääsääntöisesti ole tarkoituksenmukaista järjestää varusmiespalvelusta suorittavien toimeentuloturva loma-ajalta. Ministerin vastauksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön mielestä varusmiesten loma-ajan toimeentuloturva tulee järjestää puolustusvoimien päivärahajärjestelmää kehittämällä.

Valtioneuvoston eduskunnalle vuonna 1997 antamassa puolustus- ja turvallisuuspoliittisessa selon-

teossa edellytettiin yleisen asevelvollisuuden toimivuuden turvaamiseksi mm. varusmiesten sosiaalis-taloudellisen aseman parantamista. Pääesikunnassa on laadittu ohjelma, jossa on esitetty keskeiset tarpeet varusmiesten ja reserviläisten sosiaalisten ja taloudellisten etuuksien kehittämiseksi vuosille 2000-2004.

Varusmiespalvelusta suorittavien taloudelliset ongelmat ovat siis nähdäkseni lainsäädännön valmisteluista vastaavien viranomaisten tiedossa. Tämän vuoksi en katso aiheelliseksi ryhtyä asiassa toimenpiteisiin.

3.6

Asumistuki

Tarkastuslautakunta on 4.4.2002 hylännyt A:n valituksen Kansaneläkelaitoksen 17.5.2001 tekemästä asumistukipäätöksestä. Tarkastuslautakunnan päätöksen mukaan A:n täysi-ikäinen poika B asuu samassa asunnossa A:n kanssa. Näin ollen B:n on päätöksen mukaan katsottava kuuluvan samaan ruokakuntaan A:n kanssa. Vakuutusoikeudesta saadun tiedon mukaan A on valittanut päätöksestä vakuutusoikeuteen.

Kansaneläkelaitos on 14.2.2002 hylännyt A:n asumistukihakemuksen 1.9.2001 lukien. Päätöksen perustelujen mukaan A:lla ei ole oikeutta asumistukeen erillisenä ruokakuntana. Tästä päätöksestä A on valittanut tarkastuslautakuntaan.

Kuten edellä on todettu, oikeusasiamies ei vakiintuneen käytäntönsä mukaisesti puutu vireillä oleviin asioihin eikä näin ollen myöskään edellä mainittuihin vakuutusoikeudessa ja tarkastuslautakunnassa vireillä oleviin asioihin.

3.7

Kielilain rikkomista koskevat väitteet

A arvostelee sosiaalilautakunnan lausunnon ja selvityksen johdosta antamassaan, oikeusasiamiehelle 30.11.2001 saapuneessa vastineessa mm. sitä, että sosiaalilautakunnan oikeusasiamiehelle antama lausunto ja selvitys oli ruotsinkielinen, vaikka hänen kantelunsa oli suomenkielinen.

Olenottanut A:n vastineessa esitetyt kielellisten oikeuksien rikkomista koskevat väitteet tutkittavakseni erillisenä kanteluna ja pyytänyt niiden osalta sosiaalilautakunnalta lausunnon ja selvityksen 15.10.2002 mennessä. Ratkaisen tämän kantelun aikanaan saatuaani riittävän selvityksen. Myös tätä asiaa (dnro 1886/4/02) valmistelee oikeusasiamiehen kansliassa allekirjoittanut oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas, puh. 09 - 432 3358.

4

TOIMENPITEET

Saatan käsitykseni edellä kohdassa 3.1. todetun menettelyn (täysi-ikäisen lapsen tulojen ja menojen huomioon ottaminen hänen vanhempansa toimeentulotukilaskelmassa) virheellisyydestä sosiaalilautakunnan ja sen viranhaltijoiden tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni sosiaalilautakunnan tietoon.

Asia ei ole antanut minulle tässä yhteydessä aihetta muihin toimenpiteisiin.